

skepsis Blog

≡ Menu

Mazelen niet onschuldig: Misvatting 2

09/09/2013 door Jan Willem Nienhuys

Misvatting: **Mazelen zijn onschuldig.**

Waarheid: Je wordt er erg ziek van en de kans om dood te gaan is niet verwaarloosbaar.

Verklaring: Veel mensen gaan af op jeugdherinnering, toen ze nog geen honderden leeftijdgenootjes kenden. Of ze kennen alleen *Pluk van de Petteflet*.

Gegevens over de ernst van mazelen zijn gemakkelijk te vinden, maar hieronder zet ik ze allemaal bij elkaar, met bronvermelding.

Wereldwijd zijn mazelen nog steeds een belangrijke doodsoorzaak. Enkele cijfers:

1980: 2.500.000 doden ([MSF](#))

1990: 630.000 doden ([Wikipedia](#))

2000: 535.000 doden ([WHO](#))

2005: 345.000 doden ([Wikipedia](#))

2008: 164.000 doden, van wie driekwart in Zuidoost-Azië ([Wikipedia](#))

2011: 158.000 doden ([WHO](#))

In 2007 werd geschat dat het aantal mazelendoden in 1999 waarschijnlijk ergens tussen 634.000 en 1.140.000 lag.

Meer over mazelen op dit blog:

[De komende epidemie van mazelen](#)

[Kritisch prikken liegt over mazelen](#)

[Mazelen 2013: chronologie van een epidemie](#)

[Weg met de mazelen](#)

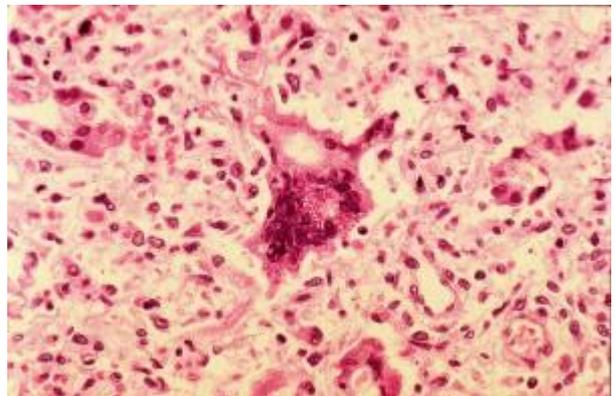
[Mazelen – Misverstand 1: Dood na vaccinatie](#)

[Mazelen en wiegendood: Misverstand 3](#)

[Mazelen en het immuunsysteem: Misvatting 4](#)

Deze daling is voornamelijk veroorzaakt door een vaccinatiecampagne waarbij sinds 2000 een miljard kinderen zijn ingeënt in landen waar mazelen nog veel voorkomen. Speciaal in Afrika is het aantal gevallen spectaculair gedaald, tussen 2000 en 2008 met 94%, tegelijk met een stijging van de vaccinatiegraad van 52% naar 74%. ([MSF](#), bij de details onder Epidémiologie) De voedingstoestand is uiteraard van invloed op het sterftecijfer evenals de mogelijkheid om goede ziekenhuiszorg te verlenen. De kans om aan mazelen te overlijden verdubbelt bij een tekort aan vitamine A.

Mazelen veroorzaakt vaak complicaties zoals longontsteking, middenoorontsteking (met doofheid als mogelijk gevolg), hersenontsteking (met permanente hersenbeschadiging en verlamming als mogelijk gevolg) en diarree. Mazelen veroorzaakt ook bindvliesontsteking (conjunctivitis) en daarna in veel gevallen hoornvliesontsteking (keratitis). In Nederland genezen de zo ontstane oogbeschadigingen meestal weer, maar in Afrika niet, speciaal als daar nog andere infecties bijkomen. Daar is mazelen de voornaamste oorzaak van blindheid bij kinderen. Een gevolg dat als zeldzaam beschouwd werd is SSPE. (Zie: [Weg met de mazelen](#).) Er zijn aanwijzingen dat de kans om SSPE te krijgen helemaal niet zo klein is als het baby's betreft die geïnfecteerd raken voor de leeftijd van de eerste vaccinatie. Een voor mazelen typische complicatie is een soort longontsteking waarbij er (na overlijden) reuzencellen in de longblaasjes worden gevonden. Dat zijn cellen die onder invloed van het virus met elkaar versmolten zijn tot één cel met meerdere celkernen. Zie afbeelding rechts. Bij de epidemie in Engeland en Wales [overleed een jongeman van 25 aan reuzencellen-pneumonie op 18 april 2013](#), kort nadat de dokter hem met een paracetamolletje naar huis had gestuurd. Het is niet goed te schatten hoe vaak die

complicaties tegenwoordig voorkomen, omdat we alleen de gemelde gevallen kennen en er vele gevallen niet worden gemeld, behalve natuurlijk als het kind heel erg ziek is.

In de jaren 1950-1960 was het geboortecijfer in de VS 3 tot 4 miljoen per jaar. Omdat mazelen zo besmettelijk is, was dat ook ongeveer het totaal aantal gevallen van mazelen, want circa 90 percent van alle kinderen kreeg ze. In die tijd golden de volgende cijfers (CDC):

450-500 doden (dus ongeveer 1 per 10.000 gevallen)

48.000 ziekenhuisopnamen (dus 100-150 per 10.000 gevallen)

1000 met permanente hersenbeschadiging of doofheid (2 of 3 per 10.000 gevallen)

Er is ongeveer 1 dode per 100 ziekenhuisopnamen.

Het aantal ziekenhuisopnamen lijkt groter te zijn in de VS, ik denk dat de huisartsenzorg daar minder is en dat arme onverzekerde mensen hun ernstig zieke kinderen dan maar naar de Eerste Hulp brengen als ze radeloos zijn. In veel gevallen gaat het dan om uitdroging door mazelendiarrée.

Vergelijken we dit met de Nederlandse cijfers, dan klopt het sterftecijfer ongeveer met dat van de vorige epidemie. Van de vorige epidemie zijn geen gevallen bekend van zieken die er blijvend iets aan overgehouden hebben. Van de huidige epidemie is er met 1294 meldingen (en mogelijk tienmaal zoveel gevallen) tot toe één geval van een kind dat waarschijnlijk ernstige hersenbeschadiging heeft gekregen. Rond 1 augustus 2013 lag het al vier weken in coma.

Deze getallen betekenen dat bij de huidige geboortecijfers de mazelenvaccinatie ongeveer evenveel doden in de leeftijdsgroep 1-15 voorkomt als bijvoorbeeld de verbetering van de verkeersveiligheid in het afgelopen decennium.

Het is onjuist te denken dat alleen mensen die al ziek of ongezond zijn complicaties kunnen krijgen en dat een gezond persoon die 'gezond eet' nergens bang voor hoeft te zijn. Het is natuurlijk wel zo dat onder degenen met complicaties er meer zijn met een of ander extra probleem, in elk geval meer dan in de bevolking als geheel. In veel gevallen gaat om problemen die ook maakten dat de vaccinatie achterwege is gelaten. Niettemin vormen de gevallen met onderliggende problemen een minderheid van degenen met complicaties en ook van de overledenen.

De activiteiten van het mazelenvirus worden uitvoerig beschreven in [Walter A. Orenstein, Robert T. Perry en Neal A. Halsey: The Clinical Significance of Measles: A Review. *The Journal of Infectious Diseases*, vol. 189, Supplement 1, p. S4-S16.](#)

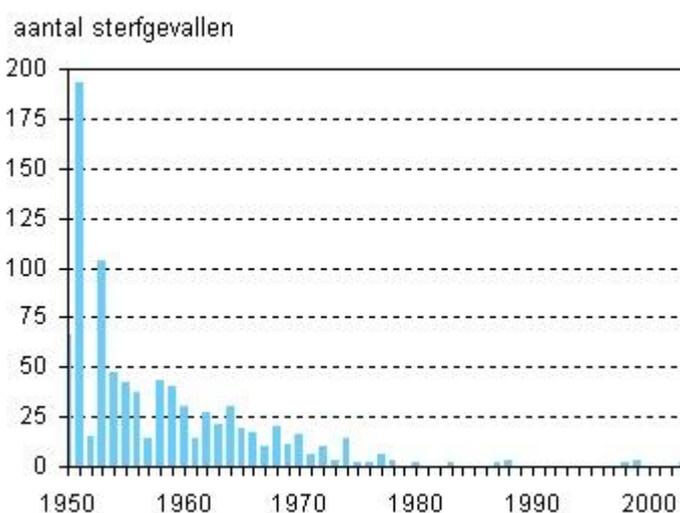
Daar staan ook gedetailleerde cijfers over complicaties en overlijden in de VS, alles uiteraard van gemelde gevallen en uitgesplitst naar leeftijd. In de jaren 1950 kregen

natuurlijk vrijwel alle 4 miljoen kinderen van elke jaargang daar de mazelen, maar het gemiddelde aantal gemelde gevallen was toen ruim een half miljoen per jaar.

Tot voor kort meende men dat het virus begon met de wand van de keel en bronchiën en de trilhaartjes daar aan te tasten, maar tegenwoordig weet men dat het net iets anders gaat. Het begint ermee dat het virus de macrofagen en dendritische cellen in de luchtwegen aanvalt, en dan doordringt naar wat je losjes 'het immuunsysteem' zou kunnen noemen. Het virus vermenigvuldigt zich in allerlei soorten witte bloedlichaampjes die daardoor afsterven, en het heeft zelfs een voorkeur voor een bepaald type geheugencellen van het immuunsysteem, zoals Rory de Vries (foto) aantoonde in zijn dissertatie. Mazelen poetst dus een deel van het immunologische geheugen uit. [De dissertatie zelf kan hier gedownload worden](#). Zie speciaal pagina 204 waar de auteur uitlegt dat de mazelenvaccinatie waarschijnlijk nog een boel andere (dier)ziekten met verwante virussen onder de duim houdt.

Het is die verwoesting van het immuunsysteem én de beschadiging van de luchtwegen die maken dat vele soorten bacteriën kansen krijgen. Daar komen de complicaties van. In de meeste gevallen wordt het virus uiteindelijk wel uitgerooid, en de vernieling van het immuunsysteem valt niet zo op (zegt Rory de Vries), omdat er dan heel veel cellen zijn bijgekomen die eigenlijk maar één ding kunnen: mazelen tegenhouden. Het is dus niet waar dat je immuunsysteem 'sterker' wordt.

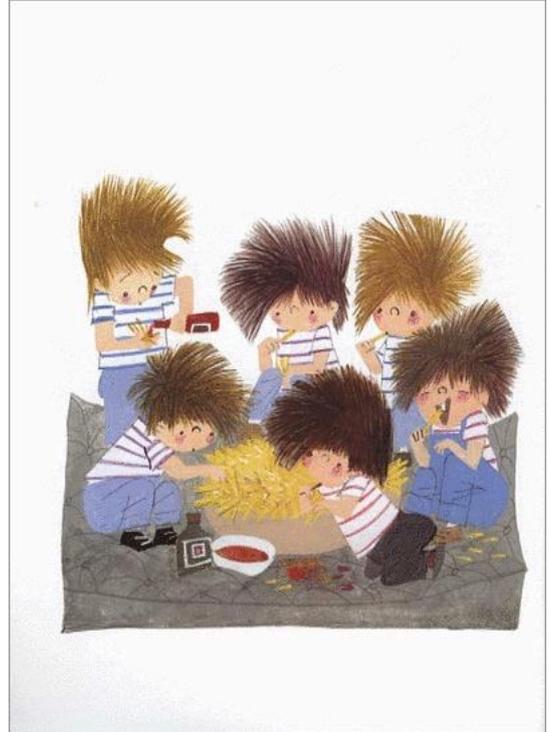
In de jaren 1930 stierven er in Nederland nog jaarlijks 200-300 kinderen aan de mazelen, en in 1950 nog 192 kinderen. Daarna nam de sterfte af zoals men aan bijgaande grafiek van het Nationaal Kompas kan zien.

Dat is natuurlijk niet doordat het voorkomen van mazelen minder werd (mazelen is zo besmettelijk dat als je

niet immuun bent, je het vrijwel zeker krijgt bij contact met een zieke) maar door de verbetering van medische zorg, de toepassing van antibiotica en verbetering van de algemene gezondheidstoestand nam de sterfte door complicaties af,

De reden dat sommige mensen denken dat het een onschuldige ziekte is, is dezelfde reden als dat andere mensen denken dat je van vaccineren dood gaat, namelijk dat men uitsluitend de eigen ervaring voor maatgevend aanziet. Uit bovenstaande getallen ziet men dat zo ziek worden dat er ziekenhuisopname nodig is, slechts in één op de honderd gevallen voorkomt. Welk kind van de basisschoolleeftijd kent zoveel andere kindertjes? En degenen die slechts vage herinneringen hebben aan lekker thuis vertroeteld worden, denken niet aan de slopende weken die hun ouders doormaakten toen ze voor een of meer erg zieke kinderen met hoge koorts moesten zorgen. Zo ontspannen als het bij de Stampertjes in *Pluk van de Petteflet* (1971) toeging, gezellig allemaal samen friet eten, was het vaak niet.

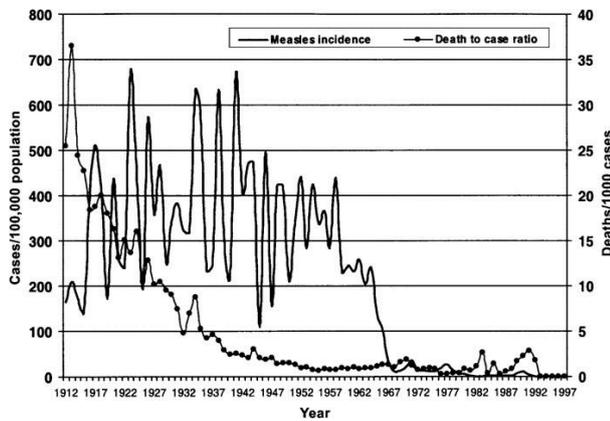
Op de website dokterdokter.nl staat bij de uitleg over mazelen onder andere de volgende onzin afkomstig van iemand die anoniem wil blijven:

Mazelen is een onschuldige kinderziekte. ... Voor kinderen is het goed dat ze de mazelen hebben doorgemaakt. ... Een onschuldige kinderziekte zoals mazelen is niet te voorkomen.

Als reden dat het goed is, wordt opgegeven dat je de ziekte dan niet nog eens kunt krijgen op latere leeftijd omdat het dan gevaarlijker is. Dit lijkt me een drogreden. Er is alleen maar een gradueel verschil in gevaar, en op kinderleeftijd is de ziekte ook gevaarlijk. Immuniteit door het doormaken van de ziekte kan men het beste beschouwen als een geluk bij een ongeluk. En mazelen zijn heel goed te voorkomen, namelijk door vaccinatie. Dat staat trouwens elders op dezelfde site uitgelegd! Bovendien, door niet-vaccinatie vergroot je juist de kans dat je ze op latere leeftijd krijgt.

Sommige antivaccinationisten komen altijd met die sterftcijfers aanzetten om zogenaamd te bewijzen dat de ziekte vanzelf is verdwenen zonder vaccinatie. Het is echter onjuist om sterfte met ziekte te verwarren. Dit is al zo vaak uitgelegd dat wie daar nu nog serieus mee aankomt, verdacht moet worden van opzettelijk en kwaadaardig liegen of ongeneselijke onnozelheid. Op bijgaande grafiek ziet men sterfte en gerapporteerde gevallen van mazelen in de VS (ook daar een zware onderreportage

van gevallen). Met vaccinatie werd in de VS al in 1963 begonnen, vanaf 1968 werd daar met levend virus gevaccineerd en vanaf 1989 werd er ook een tweede vaccinatie aanbevolen. Voor 1963 waren er gemiddeld om de drie jaar golven van mazelen. Het Amerikaanse vaccinatieprogramma was niet zo goed georganiseerd als het onze, en nog in 1990 was er een epidemie in Californië, mede

veroorzaakt doordat arme (zwarte of Spaanstalige) ouders pas aan vaccinatie dachten als hun kind naar school moest en dan een inentingsbewijs moest overleggen.

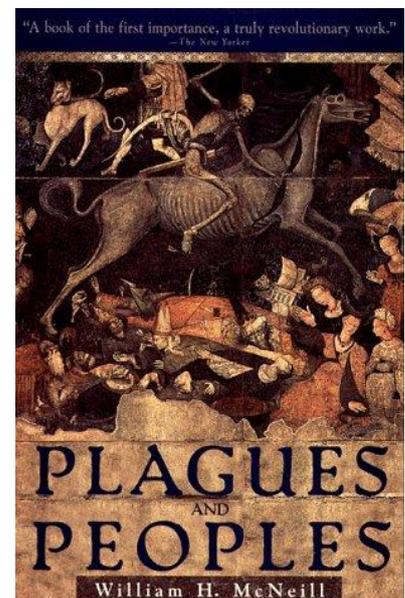
Zie [Alan R. Hinman, Jacqueline Gindler, Sarah Tinker, Lauri Markowitz, William Atkinson, Loring Dales en Mark Papania, Acute Measles Mortality in the United States, 1987–2002. *The Journal of Infectious Diseases*, vol. 189, Supplement 1, p. S69-S77.](#)

en ook

[Gilberto F. Chavez en Arthur A. Ellis \(1996\) *Western Journal of Medicine*, vol 165, p. 20-25.](#) voor de Californische epidemie.

Andere antivaccinatie-activisten komen aandragen met de griep. Griep veroorzaakt meer doden, vooral onder ouderen. Dus mazelen is 'onschuldiger' dan griep. Maar we vaccineren dan ook tegen griep. Het griepvirus muteert echter zo snel dat er elk jaar weer nieuwe vaccins moeten worden worden gemaakt en dat men dan maar moet afwachten of de voor het vaccin gebruikte stammen ook in omloop komen. Het mazelenvaccin geeft met een of twee goedkope prikken levenslange bescherming.

De mazelen zijn hoogstwaarschijnlijk van oorsprong een veeziekte, net als de pokken trouwens. Het virus is van dier naar mens overgesprongen en heeft een mutatie ondergaan waardoor het zich goed in de mens kan vermenigvuldigen. Wanneer dat gebeurd is, is onduidelijk. De historicus William H. McNeill suggereerde in zijn boek *Plagues and Peoples* (1976) dat het misschien wel in de Romeinse tijd is geweest. Hippocrates kende de ziekte niet. In de oudheid deden zich af en toe hevige epidemieën voor waarbij een kwart of meer van de mensen stierf. Niemand weet meer wat dat voor ziektes waren. Virussen die van dier naar mens gaan (hiv, SARS, MERS, diverse griepvarianten) zijn altijd gevaarlijk en verwoestend. Ook de pest die aan het eind van de middeleeuwen in Europa huishield was van oorsprong een (bacteriële) ziekte van Chinese knaagdieren, waarschijnlijk

verspreid door de Mongolen. Mogelijk waren de overlevenden van zulke virusziekten beter tegen de verwekker bestand en leek de ziekte daarna minder erg, hoewel dat met de pest nooit gebeurd is en [pokken 300 tot 500 miljoen doden](#) alleen al in de twintigste eeuw veroorzaakten. Van kinderen die pokken kregen ging 80 percent dood. De Perzische universele geleerde [Muhammad ibn Zakariya Razi \(al-Razi of Razes, 865-925, afbeelding links\)](#) heeft een boek geschreven getiteld *al-Judari wa al-Hasbah*. Dat gaat over twee op elkaar lijkende ziekten die tegenwoordig met pokken en mazelen worden vertaald. Hij beschouwde die 'mazelen'

als erger dan pokken

Het mazelenvirus is een RNA-virus dat nogal lijkt op dat van runderpest. Onderzoek aan de verschillende varianten van de virussen voor mazelen en runderpest heeft opgeleverd dat die twee pas in de elfde of twaalfde eeuw uit elkaar zijn gegaan. Zie de samenvatting [hier](#) of het hele artikel van [Yuki Furuse, Akira Suzuki, en Hitoshi Oshitani \(2010\) Origin of measles virus: divergence from rinderpest virus between the 11th and 12th centuries. *Virology Journal*, vol. 7 p.52.](#)

Het is een raadsel waarom dat niet klopt met andere gegevens. Het 95 percent betrouwbaarheidsinterval loopt feitelijk van ongeveer 500 tot 1600, en voor twee verschillende mazelengenen komt er ongeveer hetzelfde uit. De namen voor mazelen in verschillende talen suggereren een ontstaansperiode tussen de vijfde en zevende eeuw. Inderdaad zijn er pas vanaf de elfde eeuw meldingen van mazelenepidemieën. Een mogelijkheid is dat mensen vroeger ook runderpest kregen met iets andere verschijnselen, en dat een mutatie naar de typische uiterst besmettelijke mensenmazelen inderdaad van omstreeks de elfde eeuw dateert.

Het lijkt duidelijk dat de mazelen veel minder minder dan 2000 jaar geleden zijn ontstaan uit de runderpest. Alle varianten van het huidige mazelenvirus stammen af van een laatste gemeenschappelijke voorouder die waarschijnlijk rond 1943 circuleerde. Dat geeft wel aan dat mazelen een wereldziekte zijn. De runderpest is uitgeroeid, net als de pokken. Dat zou met een akelige ziekte als de mazelen ook kunnen. Als we allemaal samenwerken.

📁 Gezondheid

> Mazelen en wiegendood: Misverstand 3

7 gedachten over “Mazelen niet onschuldig: Misvatting 2”

frankeren

09/09/2013 om 20:43 | Bewerken

Mijn verklaring voor de misvatting: de huidige ouders van jonge kinderen, die moeten beslissen over vaccinatie, is geboren tussen 1973 en 1993. Dat is een tijdperk dat al bijna tegen al die kinderziekten gevaccineerd werd en die kinderziekten dus min of meer verdwenen waren.

Ik heb de mazelen, waterpokken, rodehond, roodvonk en bof gehad. Alleen de bof op 8 jarige leeftijd kan ik me herinneren. Van mijn 3 broers en oudere zus herinner ik me geen enkele ziekte, ook niet van (kleuter-)klasgenoten. Maar ik ben natuurlijk niet maatgevend.

Dus gaan mensen af op hun jeugdherinnering? Ik kan het me niet voorstellen. Zelfs mijn bejaarde ouders hebben al met hun kinderen geen last gehad van difterie, kinkhoest, tetanus, pokken of polio.

Is er inzicht in de samenstelling van de anti-vaxers qua leeftijdsgroep?

[Bewerken](#)

[Meer opties](#)

Jan Willem Nienhuys

09/09/2013 om 21:33 | Bewerken

De mensen die deze opinies ten beste geven op websites en dergelijke hoeven niet de ouders te zijn die voor de keus staan. Het kunnen leden zijn van maatschappelijke groeperingen die niet aan vaccineren doen (en dus meer ervaring hebben) en die hun opvattingen kracht bij zetten door ze uit te dragen.

[Bewerken](#)

[Meer opties](#)

Jan Willem Nienhuys

11/09/2013 om 14:56 | Bewerken

Hier zijn wat reacties van nu jij geplukt die betogen dat mazelen onschuldig zijn, en die daar iets van een argument bij geven. Sommigen, bijvoorbeeld 'Opa1931' zijn waarschijnlijk van personen van gevorderde leeftijd. Er zijn er nog meer, maar ze lijken allemaal op elkaar.

- Vroeger kregen alle kinderen de mazelen en dat stond echt niet in de krant.
- Snap de ophef niet zo! We hebben de waterpokken, rode hond, bof, mazelen etc. Kinderziektes...
- Ik heb de mazelen ook gehad, en m'n broers en zussen, neefjes en nichtjes ook. Mazelen is een gewone kinderziekte die hoort bij de ontwikkeling van een kind.
- Vroeger kreeg iedereen het. Weekje ziek en daarna weer fris naar school. Ik heb er geen trauma aan over gehouden.
- Gewoon uitzieken en pas als je er last van krijgt een arts bellen zoals dus wordt gedaan..
- Het wordt erger gemaakt dan het is! We kregen allemaal de mazelen.
- Ik heb, net zoals alle 30+ers gewoon de bof, de mazelen en de rode hond gehad. En er helemaal niets van overgehouden.
- Mn zoon is niet inge-ent, is nu voor de eerste x ziek geweest van de mazelen. 2x overgeven, wat dagen hangerig en wat rode vlekjes op zn lichaam.
- Toen ik jong was kreeg gewoon ieder kind de mazelen (want niemand was ingeënt), en dat was volkomen normaal. Je was een weekje ziek, kreeg wat rode vlekjes, en dan was het over en was je de rest van je leven immuun. Niks ergs, niks aan de hand. Ik heb in die tijd nooit gehoord van iemand die er dood aan ging.
- Heb zelf vroeger ongeveer alle kinderziektes gehad, niets bijzonders en ook niets aan overgehouden.
- Mijn zoontje is er normaal van genezen, als van en stevig griepje.
- Mocht je kind ziek worden, gewoon een weekje goed verzorgen.
- We hebben het hier over een kinderziekte die na een week weer voorbij is.
- Toe ik kind was, een jaartje of 50 geleden, was het krijgen van mazelen, rode hond, roodvonk ed normaal.
- Zelf heb ik alle kinderziektes gekregen en niets aan overgehouden samen met mijn hele school. [NB inzender is wel voor DKTP. Dat is een typisch antropo-standpunt.]

- Vroeger kregen we allemaal de bof, rode hond, roodvonk en de mazelen.
- Ik heb die inentingën ook nooit gehad en gewoon de ziektes doorlopen. Zoals iedereen van mijn leeftijd! En ik ben begin 40.
- er is niks mis mee als een gezond kind de mazelen krijgt, ja heeft heeft er een dag of 4a 5 last van, maar daarna is er niets meer aan de hand.

In wezen dus telkens het argument dat de eigen ervaring het enige is dat telt. In sommige gevallen een kennelijke Bijbelgordelbewoner die over een recente ervaring spreekt, en ook kennelijk nogal wat 40+'ers die zich het verleden herinneren. Veel andere argumenten voor onschuldigheid heb ik niet gezien.

Er worden natuurlijk ook literatuurverwijzingen verstrekt:

- En niet te vergeten er bestaan een ontzettend leuk boekje genaamd Puk en de Petteflet, waar zijn vriendinnetje de mazelen heeft. Daar wordt anders heel normaal over gedaan, want het is inderdaad niet meer dan normaal dat je de mazelen krijgt als je kind ben (2 juli)

-En lees het boekje Puk en de petteflet maar eens. Daarin staat een verhaaltje over mazelen. Mijn ouders hebben mazelen gehad vroeger. Het was niet meer dan normaal net als de waterpokken om dit te krijgen als kind zijnde. (15 juli, zelfde inzender)

[de inzender heeft het niet zo goed onthouden, want het was geen Puk maar Pluk, en geen vriendinnetje maar een hele groep vriendjes. De betrokkene kent de mazelen alleen van horen zeggen.]

–

[Bewerken](#)

[Meer opties](#)

Wilmamazone

11/09/2013 om 17:15 | [Bewerken](#)

Dit klinkt toch niet alsof de mazelen niets voorstelde.

De patiënten moesten daarna nog een behoorlijk tijdje bijkomen/aansterken:

Omdat de Stampertjes en Aagje mazelen hebben gehad, moeten ze een tijdje naar zee. Pluk en de dokter weten mevrouw Helderder zover te krijgen dat Aagje met de Stampertjes meemag, en zelf blijft hij ook een weekje bij ze in hun huisje in Egwijk aan Zee.

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Krullebaar>

[Bewerken](#)

[Meer opties](#)

Renate

11/09/2013 om 17:19 | [Bewerken](#)

Misschien moeten de mensen die in literatuur geïnteresseerd zijn, toch eens kijken naar de overleden dochter van Roald Dahl. Olivia stierf aan een hersenontsteking, ten gevolge van mazelen.

<http://www.boekenkrant.com/roald-dahl-beschreef-de-dood-van-zijn-dochter/>
<http://www.roalddahlfans.com/articles/meas.php>

[Bewerken](#)

[Meer opties](#)

frankeren

12/09/2013 om 01:51 | [Bewerken](#)

Het klinkt een beetje als homeopathie of chiropraxie; 9.999 van de 10.000 keer gaat het goed.

Als het een keer echt fout gaat hoor je daar nooit van, tenzij het de vrouw van Roel van Duijn, Sylvia Millecam, of dochter van Roald Dahl was. Je mag het niet wensen, maar als het kind van een BN'er zou overlijden aan mazelen zie ik een run op de vaccinaties ontstaan.

Ooit waren er 3.400 verkeersdoden per jaar. Ik heb daar nooit iets van gemerkt in mijn omgeving. Dus het was zo erg niet...? Dus als er bij volledige niet-inenting elk jaar 500 doden vallen, merk je er net zo weinig van in je directe omgeving. En die 45.000 verkeersdoden sinds ik geboren ben klagen niet.

Verder is er volgens mij het mechanisme dat alle vervelende dingen in de loop der tijd worden gebagatelliseerd. Dat je 2 weken ziek binnen lag te dreinen terwijl je je vriendjes vrolijk buiten hoorde spelen ben je allang vergeten.

Vraag ook eens aan de werkende ouders of zij hun vrije dagen willen opgeven om hun kinderen al die kinderziektes te laten doormaken als de "kuddebescherming" weg zou vallen.

[Bewerken](#)[Meer opties](#)

Jan Willem Nienhuys

12/09/2013 om 10:14 | Bewerken

Ik betwijfel of het bij chiropraxie maar om 1 per 10.000 gaat. Sommige chiropractoren manipuleren de nek (door het hoofd vast te pakken en dat dan tamelijk energiek naar links of naar rechts te draaien). Daar zijn toevallig in het laatste jaar in Nederland drie ongelukken mee gebeurd en nu heeft IGZ die behandeling verboden. Ik denk dat dat daar veel vaker ongelukken mee gebeuren, maar dat het verband met de chiropractische behandeling niet vaak gelegd wordt. Dat is de andere kant van 'persoonlijke ervaringen': bij een bepaald tijdsverloop tussen A en B wordt het verband niet gelegd. Zo is de schade aan het immuunsysteem door mazelen nooit iemand opgevallen omdat snotneuzen en dergelijke nu eenmaal bij de jeugd horen, en bovendien vrijwel iedereen vroeger mazelen kreeg.

[Bewerken](#)[Meer opties](#)

Reacties zijn gesloten.